

Չուկր ծառին վրայ կ'ելլայ :

Բզգային առակ մը կար որ կ'ըսէինք . երբոր չոկը ծառին վրայ ելեւորուէր . ու ասով բանի մը դժուարահաւատարի կամ անկարելի ըլլալը կ'ուզէինք ցուցնել : Բայց այս անկարելին կը լսենք հիմա որ կարելի է եղեր , ու ձուկն ալ ծառին վրայ կրնայ եղեր ելլել :

Հնդկաց ծովերուն զարմանալի ձրկներուն վրայ մօտերս նոր ձուկ մ'ալ ճանչցուեր է , որ ջրէն դուրս ցատքելով՝ քոթիկէ ըսուած ծառին վրայ կ'ելլէ , ծառին հոյզը կը ծծէ ու զարձեալ ծով կը դառնայ : Եւսոր նման բան մը կը կարդանք նաև (1) . Շարթուն բանասիրին հրատարակած Հին ու նոր ճանապարհորդաց պատմութեանցը մէջ , որ 1791^{ին} Հնդկաստանի անգղիական ընկերութեան անդամներէն տեղակալ Տիւլտորֆ անունով մէկը տեսաւ կ'ըսէ Սէնտալ մը , երկու մեզր բարձրութեամբ արմաւենիի մը վրայ ելած , և դեռ ալ վերերը կը ջանայ եղեր ելլելու : Սենտալի աս կարողութիւնը՝ ձկան բոլորովին մասնաւոր գործարանաց կազմութեան տալու է . Մարապարի աս ձուկը կրնայ ջուր պահել իրեն ականջներուն տակը , որով և կրնայ երկար ատեն ջրէն դուրս ապրիլ :

Երկր կարգին յարաբերող ծուկ մըն ալ կայ որ բաւղաձև հագագային ձրկանց ցեղէն է և անաչաղ կ'ըսուի , որ յունական ἀνάβασις (Աբասիս) բառէն առնուած է : Կրսէն թէ աս ձուկը ջրասէր բուսոց կը փաթթուի և խիստ երկար ատեն կրնայ կենդանի մնալ ջրէն դուրս . երկայնութիւնն է գրեթէ 15 հարիւրորդամեզր , գոյնը մութ կանանչ և երբեմն վրան խոտորնակի գծեր կ'ունենայ . միւր անհամ է և անախորժ . թէպէտև Հնդկաստանցիք կ'ուտեն , որովհետև բժշկական յատկութիւններուն կ'ըսեն իրենք : Չեռնածուք աս ձկով ժողովրդեան դիմաց այլևայլ զբօսեցուցիչ խաղեր կը ձևացնեն :

Տ Ն Տ Ե Ս Ա Կ Ա Ն Ք

ՃԱՐՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Կշխար խարդախած մետաքսը ձանկարու կերպ :

Կասկածելի մետաքսիդ ճիշդ չափը առնելէն ետքը գաղջ ջուրի մէջ խոթէ ու քիչ մը ատեն թող : Հանէ ու պլորելով ջուրը սիւմէ , ու նոր ջուրով մը թրջէ . երբ բոլորովին կը չորնայ՝ նորէն կռէ : Թէ որ անջինէն քիչ գայ կշիւր՝ նշան է թէ լուարովի մետաքսին մէջէն դուրս ելեր է այն օտար նիւթը զորն որ արուեստաւորը ճարտարութեամբ մետաքսին հետ կը խառնէ ծանրութիւնը աւելցնելով վաստակը աւելցնելու համար :

Ծխախոտի սեռը :

Ծխախոտին տերեւներուն ունեցած յարգը կամ մանաւանդ գործածութիւնը , ամէն տեղ յայտնի է . ու զօրութիւնն ու համը գործածողներուն չափալ կարծեմ մեծ ու տեսակ տեսակ բայց ասով ալ դեռ մեր կողմերը ծխախոտին ամէն յարգը կատարելապէս ճանչցած չեն : Տեղ կայ , ինչպէս Քուլումպիա , որ չէ թէ այդ սքանչելի խոտին ծխովը սոգորուած թուրքերին միայն կը կլլեն կը զմայլին , հապա նաև տեսակ մը անուշ ալ կը շինեն , մասնաւոր անուամբ մ'ալ Մօ կամ Խիճօ կոչելով :

Եւսոր համար կ'առնուն ծխախոտը ու վրայէ վրայ տերեւները դիզելով , կը թողուն որ խմորին . ետքէն կը ձգմեն ու վազած հիւթը կամ ջուրը կրակի վրայ լաւ մը կ'եռացնեն , մինչև որ շիրտ պը թանձրանայ , անկէց ետև պզտի սուսերու մէջ կը լեցնեն ու գրպանին կը պահեն , և ուզած ատեննին պզտի փայտէ դգալով մը կը հանեն կ'ուտեն ,

կամ ուրիշի կը հրամայեն իբրև ախորժեղի քաղցրաւենի մը, որովհետև խտտին լեղի ու անհամ մասունքը զտուած ու անուշցած կ'ըլլան :

ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆ

Շարարեղիկաց ակոսայի վրայ ըրած ազդեցութիւնը :

Սօտերս լարեզ բնալոյծը շաքարեզինաց մարդուս ակոսային վրայ ըրած ազդեցութեանը քննութիւններէն հետեւեալ չորս դիտողութիւնը կ'ընէ .

Ա. Նարակ շաքարը, թէ եղեգի եղեր է և թէ բանջարի՝ միտ փնասակար է առողջ ակուսներուն, ոչ այնչափ իր ստամոքսին մէջ հանած կազովը՝ որչափ անմիջապէս մեր ծաւրիչ գործա-

րանացը հետ շփուելուն համար :

Բ. Թէ որ շաքարի յագեալ լուծման մը մէջ ակոսայ մը ձգուելու ըլլայ, իր բնալուծական կազմութիւնը այնպէս կ'այլայլի, որ սոսնձային գոյացութեան մը կը փոխուի, փայլունութիւնը կը կորսուի, ու ծակ ծակ կ'ըլլայ, ու շատ դիւրաւ ալ կը քայքայի :

Գ. Միջ հանգամանաց պատճառը ազատ թթուի մը ներգործութիւնը չէ, որովհետև յայտնի է որ շաքարին մէջ չկայ, հասկա շաքարին ձրկտումն է որ ակոսայի կրային խարսխին հետ կ'ուզէ բնալուծաբար զուգադրիլ :

Դ. Վիտային արծնուածքը ոսկրային մասէն աւելի քիչ կը փնասուի. և պատճառը այն է որ կրածնի փլորաւորը բնալուծական հակազդիչներուն ներգործութեանը շատ աւելի լաւ կրնայ դիմակալել, քան կրի ծծմբուտը :

Ժ Ա Մ Ա Ն Ա Կ Ա Կ Ի Յ Ք

Արևելեան վերջին խնդիրն ու պատերազմը ¹ :

1853 — ՕԳՈՍՏՈՍ

Ք. Երկրորդ օրը (տես Մայիս 31) Աւստրիոյ գահին վրայ պատասխան տուաւ. Աւստրիա Գանուրեան իշխանութիւններէն Ռուս զորաց ելլողը խաղաղութեան հաստատութեանը քայլ մը տուաւ. նուաճ կը սեպէ : Աւստրիա որոշած է որ Դրան հաւանութեամբ այն գաւառները բռնէ, բայց ասով Ռուսիոյ դէմ թշնամութիւն ցուցնել չէ միտքը :

Վիեննայու մէջ Գաղղիոյ և Մեծին Բրիտանիոյ լիազոր գեներալները մէկ կողմանէ ու Աւստրիոյ արտաքին գործոց պաշտօնէտայն մէկալ կողմանէ իրարու ծանուցագիր կու տան : Իրեք տերութիւնները միաբան են որ Բարձրագոյն Դրան Ռուսիոյ կայսերական արքունեաց հետ յարաբերութիւնները չեն կրնար հաստատուն ու աւական ըլլալ. Ե. եթէ Ռուսիոյ մինչև հիմայ Մոլտաւիոյ, Վալաքիոյ ու Սերվիոյ վրայ ունեցած պաշտպանութիւնը չգաղցի, և թէ որ Դրան իր այդ գաւառաց տուած արտօնութիւնները միարան տերութեանց երաշխաւորութեանը տակ չիյնայ . Բ.

Թէ որ Գանուրի նաւագնացութիւնը ու անոր բերանները ամենայն արգելքներէ ազատ չըլնէ . Գ. եթէ 1841ին Յուլիսի 13ին ստորագրուած գաշնագրութիւնը նորէն չքննուի միաբանութեամբ ստորագրող կողմերուն, Եւրոպական հաւասարակշռութեան շահուն համար . Դ. եթէ Ռուսիա չգաղարի Բարձրագոյն Դրան հպատակաց վրայ ցրցուցած պաշտօնական պաշտպանութեան, և թէ որ Գաղղիա, Աւստրիա, Մեծին Բրիտանիա, Բրուսիա և Ռուսիա միաբան չըլնան ինքզինքու հաճի տերութիւնէն, առանց ամենին իր պատուոյն և անկախութեանը արատ մը բերելու, իր այլ և այլ քրիստոնեայ հպատակաց կրօնական արտօնութեանցը հաստատութիւնը ու պահպանութիւնը : — Աւստրիա ալ իր կողմանէ ինքզինք երկու արեւմտեան տերութեանց դիմաց միաբան կը ճանչնայ, ու մինչև ընդհանուր խաղաղութեան հաստատուիլը կը խոստանայ Ռուսաստանի հետ ամենին իրաւախոհութեան չմանկելու. մինչև որ Ռուսիա այս վերջինչեալ չորս պայմանները ամբողջապէս չընդունի . այլ Աւստրիա իր կողմանէ ազատ կը ճանչնայ ինքզինք խաղաղութեան ուրիշ պայմաններ ալ աւելցնելու թէ որ ինքն ալ բռնագաթի պատերազմին մէջ մտնելու :

Գաղղիացւոց և Անգղիացւոց նաւախուսի զորքը Ալանտ կղզիները կ'եւան (տես 13) :

10. Աւստրիոյ արտաքին գործոց պաշտօնէտայ

¹ Տես Հտ. շ. 267. Երես 15, 92, 159, 191, 223, 255, 286, 334. Հտ. Ժ. Դ, Երես 11, 82, 129, 162 :